

РЕЦЕНЗИЯ

на представен дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ по докторска програма „Логопедия“, професионално направление 7.4. Обществено здраве“, област не висшето образование
7. Здравеопазване и спорт

Рецензент: проф. д-р Анжелика Велкова-Монова, д.м.н.,
Ръководител катедра „Социална медицина“,
Факултет по обществено здраве „Проф. д-р Ц. Воденичаров, дмн“
Медицински университет – София

Кандидат: Добринка Огянова Калпачка,
редовен докторант в катедра „Логопедия“ на Факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“

Тема на дисертационния труд: „Научно-базирана диагностика при афазия: дефиниране на прогностични индикатори при афазия вследствие инсулт“

Научен ръководител: проф. д-р Добринка Георгиева

Настоящата рецензия е изготвена в изпълнение на Заповед № 280/27.02.2023 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Представеният за рецензиране дисертационен труд, разработен от редовен докторант Добринка Калпачка и документите по процедурата отговарят напълно на изискванията на

Закона за развитие на академичния състав в Р България и Правилника за неговото приложение, както и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Документацията е пълна, информативна и прецизно изготвена.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Добринка Огнянова Калпачка завършва медицина в Медицински университет – София през 2012 г. и започва работа като лекар-невролог. През 2016 г. завършва втора магистратура по специалност „Обществено здраве и здравен мениджмънт“ във ФОЗ „Проф. д-р Ц. Воденичаров, дмн“ на МУ-София. Д-р Калпачка специализира Нервни болести и след успешно положен държавен изпит придобива права на специалист от 1.01.2019 г. От 2018 г. работи в Клиниката по неврология на УМБАЛ „Св. Анна“ – гр. София и активно е ангажирана с провеждането на научни изследвания в областта на диагностиката и лечението на мозъчните инсулти и в провеждането на III фаза на рандомизирани клинични изпитвания в неврологията.

Добринка Калпачка е зачислена в редовна докторантура по докторска програма „Логопедия“ във Факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2018 г. По време на обучението в докторската програма тя участва в редица специализации и квалификационни курсове в областта на речево-говорната патология и провежда обучение в рамките на Erasmus+ проект в катедрата по Communication Sciences and Disorders на Michigan State University в САЩ.

Д-р Калпачка е автор и съавтор в 15 научни публикации, от които четири са в тематичния обхват на докторската програма, а една от тях е включена в база данни Publon на Claryvate Analytics. Член е на Българския лекарски съюз, Българското дружество по неврология, Българската асоциация по невросонология и мозъчна хемодинамика, Българското дружество по инсулт и

Европейската организация по инсулт.

II. Оценка на научните и на практическите резултати и приноси на представената творческа продукция

Представеният за рецензиране дисертационен труд на д-р Добринка Калпачка има класическа структура и включва: увод, литературен обзор, методология на научното изследване, резултати от научното изследване, дискусия, изводи, приноси и препоръки. Дисертацията съдържа 185 стандартни страници, от които 165 стр. са основен текст, а 20 стр. представят библиографията и списъци на 7 приложения. Графичното онагледяване включва 80 таблици и 16 фигури. Библиографията обхваща 224 литературни източника, от които 12 са на кирилица и 212 - на латиница. Използвани са научни статии, монографии, книги стандартизирани диагностични инструменти. Дисертацията е написана с ясен и точен научен стил и има отлично графично оформление.

Темата на научното проучване на д-р Калпачка е подбрана внимателно. Тя интегрира професионалните медицински познания на докторантката с придобитите компетентности в областта на медицинската речева и езикова патология и фокусира научното изследване върху афазията, възникнала в резултат на едно от заболяванията с най-голямо бремене върху съвременното общество – мозъчния инсулт. Афазията след мозъчен инсулт инвалидизира и тежко нарушава комуникативните способности на пациентите, като влошава съществено качеството на живот. Изучаването на съществуващи връзки между редица фактори (свързани с мозъчната лезия, с особеностите на пациента, с терапията и др.) и афазията след инсулт ще позволи тези фактори да бъдат използвани в изграждането на прогнозата за клиничното развитие на случая, определянето на прогнозата на функциониране и ще създаде солидна научна основа на речевата и говорна терапия при тези пациенти. Темата на

дисертационното изследване е значима, актуална и необходима за нашата страна поради високата заболяемост, съпътстваща недееспособност и загуби на продуктивност в резултата на мозъчните инсулти, включително висока честота на засягане на качеството на живот поради настъпила афазия.

Докторантката основава своята работа и научни анализи на афазията вследствие на инсулт, върху концептуалната рамка на International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), която отчита структурните, функционалните и социални аспекти на заболяванията и дава възможност те да бъдат адресирани при планиране и реализиране на подходящи терапевтични и рехабилитационни интервенции. Д-р Калпачка използва възможностите на модела на Simmons-Mackie & Kagan за афазията, който най-добре и най-пълно прилага холистичния подход на ICF модела за разбиране на ефектите на нарушението.

Прегледът на състоянието на проблема доказва отличната осведоменост и задълбочено разбиране на докторантката по общите и специфични аспекти на темата. Важен принос на дисертационния труд на д-р Калпачка е задълбоченото изследване на диагностичния инструментариум и съвременните терапевтични интервенции, обезпечавачи клиничният мениджмънт при лицата с афазия вследствие на инсулт. Направените сравнителни анализи на насоките в терапията на инсултите, прилагани в практиката на развитите страни, идентифицира налични дефицити и изоставане на практиката в нашата страна, особено по отношение измерването на качеството на живот на лицата с пост-инсултна афазия. Това налага да се обсъди бъдещото приложение на надеждни инструменти в българската клинична практика, които да комбинират структурни, функционални и социални подходи при определяне целите на диагностиката и плановете за терапия в съответствие със стандартния ICF модел.

Методологията на изследването е едно от съществените достойнства на дисертационната разработка. Тя е представена професионално и компетентно от д-р Калпачка. Проучването има комплексна методика, съчетаваща общонаучни изследователски методи с методи на клинична оценка и специфични методи на оценка на речевите и говорни нарушения при пациентите с инсулт. За да идентифицира надеждни прогностични фактори, д-р Калпачка прилага стандартизирани методи и скали за количествена оценка на структурните, функционални и когнитивни нарушения. Те позволяват пълно характеризиране на особеностите на мозъчната лезия и на протичането на заболяването, както и тяхното обвързване с тежестта на афазията и възможностите за възстановяване на комуникацията. Подбраните диагностични методи и средства осигуряват ограничаване на потенциалните източници на грешки и гарантират валидността на получените резултати. Процесът на изследване и селекция на предиктивните фактори е подкрепен от прилагането на адекватни класически статистически методи за описание и анализ на данните.

Методологичен принос на работата на д-р Калпачка е въвеждането на нов скринингов тест - Bedside Evaluation Screening Test for Aphasia (BEST-2), преведен и адаптиран за ползване в българската клиничната практика през 2019 г. Тестът BEST-2 е високо ефективен инструмент за оценка на различните комуникативни модалности, позволяващ да се направи бърза ранна и доказателствена диагностика на афазията и нейната тежест при болни с инсулт.

Ценен принос на докторската работа е изследването и определянето на влиянието на три групи фактори (локализацията и тежестта на инсулта, когнитивните умения на лицата и степента на функционална зависимост след инсулта), върху афазията и нейната тежест в динамика, като зависимостите са проучени както по време на острата фаза на инсулта, така и при неговото

хронифициране. Анализирани са значителни по обем клинични материали от проследяването на динамиката на факторните и зависимите променливи, които осигуряват обективност и надеждност на резултатите и произтичащите от тях научни изводи.

Резултатите от проучването са представени в логична последователност, информативно обобщени и илюстрирани. Те са обсъдени задълбочено и с вещина от докторантката, която ги разглежда в светлината на поставената теоретична рамка на изследването и ги сравнява с резултатите от подобни изследвания в световната научна практика. Въз основа на тях са направени значими обобщения в изводите на проучването. Те не следват класическият начин на заявяване на изводите в поредица от последователни твърдения в края на работата, а са логични заключения след представянето на влиянието на изучаваните предиктивни фактори.

Дисертационният труд осигурява научни доказателства, които да помогнат на речевите и езикови патолози да прогнозират хода на афазията при техните пациенти и да проектират ефективни терапевтични подходи. Той доказва важността от създаването на мултидисциплинарни професионални екипи за диагностична оценка и терапия на инсултните болни, в които задължително необходимо е ранно включване на речеви терапевт и на рехабилитатор, за да се повиши вероятността от постигане на навременна и продуктивна рехабилитация и подобряване на качеството на живот.

Авторефератът точно отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд на д-р Калпачка, а чрез направените научни публикации и участия в научни форуми най-важните резултати от него са комуникирани със специализираната медицинска и речево-езикова терапевтична общност с интерес към проблематиката.

III. Критични бележки и препоръки:

Нямам съществени забележки по дисертационния труд на д-р Калпачка. Бих препоръчала изключително полезните резултати от докторската дисертация да се представят в скоро време изчерпателно в монография на професионалната общност, ангажирана в диагностиката и терапията на пациенти с инсулт.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Докторската дисертация на д-р Добринка Калпачка представлява комплексно научно изследване, интегриращо и обогатяващо разбирането за диагностиката и терапията на афазията при пациенти с инсулт. Докторантката демонстрира задълбочени познания по проблема и отлични изследователски умения, като реализира проучване с оригинални научни резултати и ясни методични, теоретични и практически приноси към развитието на речева терапия, основана на доказателства. Индивидуалните наукометрични показатели на кандидатката показват сума от 86 т. (50 т. от група А за дисертационен труд и 36 т. от група Г), с което са изпълнени изискванията за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“, поставени от Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Вътрешните правила на университета. Оценявам високо положително дисертационния труд и с удоволствие предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на д-р Добринка Огнянова Калпачка образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Логопедия“ в професионално направление 7.4. Обществено здраве, област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт.

27.04.2023 г.

гр. София

Рецензент:

(проф. д-р А. Велкова-Монова, дмн)